

Георги Стойков Мамарчев
(1786-1846)

Една от водещите личности във въоръжената борба на българския народ против османското владичество и организатор на два опита за народни въстания през втората четвърт на XIX в. Първият комендант/кмет на Силистра.

Георги Стойков Мамарчев, известен като капитан Георги Мамарчев (Буюклиу) е роден около 1786 г. в Котел – едно от най-будните възрожденски селища по това време. Произхожда от стар български род с корени от село Еркеч (днес Козичино). Негов баща е Стойко Радев-Мамарецът – заможен скотовъдец, собственик на тепавица, който по-късно загива в Котленското въстание по време на Руско-турската война през 1806-1812 г. Майка му Мария е от Жеравна. Георги Мамарчев е вуйчо на Георги Стойков Раковски (син на сестра му Руса), който по-късно, в знак на уважение към него приема името „Георги Македон“ и увековечава делото му в своите спомени.

Още млад Мамарчев напуска родния край, белязан от кърджалийските размирици, установява се във Влашко и поема пътя на въоръжената борба. Бойното си кръщение получава по време на Руско-турската война (1806-1812), когато постъпва като доброволец. Участва в състава на Българската земска войска(1810-1811) и се отличава в сраженията при Тутракан, Русе и Силистра. За проявената храброст е награден с Георгиевски кръст и е произведен в офицерски чин. През 1812-1813 г. участва и в Отечествената война на Русия срещу Наполеон, включително в битките при Бородино и Лайпциг.

През 1821 г. Георги Мамарчев се включва в общобалканските революционни военни действия на тайната организация „Филикиетерия“ („приятелско общество“)и въстанието в Молдова и Влашко. От този период датира и личният му печат със символа на Св. Георги – свидетелство за самочувствието му на военен водач.

Най-значим е приносът на Мамарчев като „волентирски капитан” по време на Руско-турската война (1828-1829). Още в навечерието ѝ той тайно формира български доброволчески отряд, с който подпомага руските войски при форсирането на река Дунав и овладяването на турски укрепления в Североизточна България. Особено важна е ролята му при обсадата и превземането на Силистренската крепост (1829). Отрядът му действа по Дунав, пленява турски лодки, прекъсва снабдяването на обсадените и участва в бойни действия както по вода, така и по суша. „Флотилията” на Георги Мамарчев е създадена от трофейни кораби, пленени от турците. С тях той прогонва

турските съединения, прекъсва връзката между Силистра и Русе, допринася за създаването на плаващия мост Кълъраш – Силистра и за овладяването на Силистренската крепост. С триста души той напада крепостта откъм Дунава, завладява цитаделата и обръща оръдията към града. За заслугите си Мамарчев е награден от руския император с орден за храброст „Света Ана“ III степен и скъпоценна сабя.

Военните успехи събуждат у него надеждата за освобождение на България. След превземането на Силистра Мамарчев отива в Котел, където се жени за сливенката Радка, която е от богат, но революционен род. Одринският мир (1829) не носи никакви права за българите и Мамарчев прави опит да организира въстание в Сливенско, Котленско и Търновско. Руското командване обаче вижда в тези действия заплаха за собствените си дипломатически интереси. Планът му е осуетен по заповед на генерал Дибич, който изпраща казашки полк да го арестува, разпуска отряда му и го извежда под конвой заедно със семейството му във Влашко, като преминава през Силистра. Разследван е за своеволията си от военните в Букурещ и лежи в местния затвор, но след застъпничество от българското население е оправдан и освободен.

В периода 1831-1835 г. Георги Мамарчев се установява със семейството си в Силистра, която остава временно под руска власт. Ражда му се дъщеря Марийка и втори син, кръстен според записките на Раковски на висшия руски офицер Алейников, който през 1833 г. взема първородния му син Стефан Буюклиу да учи в Русия. В Силистра Георги Мамарчев продължава своята търговска дейност, под чието прикритие пътува из страната и буди народа за въстание. Утвърждавайки се като виден общински първенец, капитан Георги Мамарчев е назначен от руската власт за военен комендант на града, а българското население го избира за комендант (кмет) на новосъздадения извън крепостта квартал „Волната“ (1831-1832). Според изследователите това прави Мамарчев първият кмет в българската история. Сред българските преселници в квартала са и бивши доброволци от отряда на Мамарчев от бесарабските български колонии. Сред тях е и Петър Николаевич (Петракоглу), който през 1832-1833 г. сформира в Силистра въоръжена група за доставка на оръжия и боеприпаси за ново въстание, за което Мамарчев започва подготовка. За свой помощник в него търновския търговец Велчо Атанасов – Джамджията, поради което то става известно като Велчовата завера (1835). В съзаклятието участват много родолюбци, организирани в два въстанически центъра – в Силистра и в Търново. В навечерието на въстанието, вследствие на предателство, Георги Мамарчев е заловен през нощта на 4 срещу 5 април 1835 г. в Плаковския манастир – постоянна квартира на ръководния щаб. Повечето ръководители на заговора са жестоко инквизирани и обесени, но Мамарчев, заради руската си униформа и оръжие, и заради опасението на турците, че е руски поданик, избягва смъртта. Той е арестуван и отведен под стража в Цариград. По заповед на султан Махмуд II е изпратен на заточение – първо в Кония (Икониум, Мала Азия), а от 1842 г. в град Стефаникия на остров Самос – собственост на княз Стефан Богориди, който третира населението като роби. Последните десет трагични години от живота си Мамарчев прекарва със семейството си в изгнание, далеч от родината, но докрай остава верен на българската кауза. В последната година на неговото изгнаничество, по нареждане на другия българин, който управлява остров Самос – котленецът гръкоман Г. Кръстевич, е прекъсната оскъдната му месечна издръжка. Това принуждава Мамарчев да изпрати семейството си в Котел, при сестра си Руса – майката на Раковски. Великият българин Георги Мамарчев – угнетен и в самота, умира на остров Самос на 16 юли 1846 г. и е погребан от местни гърци в малък параклис. Според

свидетелства, последната му воля е била „да положи оръжието си в полза на отечеството“.

Георги Мамарчев е емоционално свързан с историческата памет на Силистра. Силистренци свидетелстват, че той навсякъде е казвал: *„Брате българине, не стой със скръстени ръце, ти трябва всякога да помниш, че най-скъпото нещо – свободата, даром не се дава!”* (Илиев, 1971, с. 3). Внучката на по-големия брат на Мамарчев – Антонина (Тона) Димитрова Мамарчева е учителка, с принос за учебното дело на Девическото училище в Силистра и съпруга на бъдещият кмет на града Димитър Енчев, също учител. През 1943 г. известният силистренски журналист Филип Македонски – председател на Силистренския общоградски комитет, предлага да се издигне паметник на Капитан Мамарчев и предоставя първите средства за набиране на фонд. Скулпторът Павел Метеоров декларира желание да проектира и извае паметника, но това не се случва. През 1966 г. в Силистра е открит бюст-паметник на капитан Георги Мамарчев (със скулптор Антонина Бочева), който и до днес напомня за историческия му принос като първи кмет на града. В Силистра има и улица, кръстена на неговото име.

Животът на капитан Георги Мамарчев е пример за всеотдайна борба за национално освобождение. Неговата дейност – от бойните полета при Силистра до подготовката на Велчовата завера, го нарежда сред най-ранните и последователни български революционни водачи на XIX в.

Мануела Енчева

Статията е резултат от изпълнението на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16RFPR002-1.014 „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от Национална пътна карта за научна инфраструктура.

The article is a result of the implementation of project BG16RFPR002-1.014-0011 Sustainable Development of the Center of Excellence "Heritage BG," funded under the grant aid procedure BG16RFPR002-1.014 “Sustainable Development of Centers of Excellence and Centers of Competence, Including Specific Infrastructures or Their Associations from the National Roadmap for Scientific Infrastructure”.

Съфинансирано от Европейския съюз

НАСЛЕДСТВО БГ

ПРОГРАМА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, ИНОВАЦИИ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА ТРАНСФОРМАЦИЯ